

Tasarım: Hastaneler Bilgi İşlem Merkezi

• Çocuğunuzun kanat çırpma, kollarını sallama, tuhaf sesler çıkarma gibi tekrarlayan hareketleri varsa, çocuk bu davranışları yaptığında uyarmayın. Dikkatini başka bir yöne çekmeye çalışın. Örneğin, kanat çırpma davranışını gerçekleştirirken hemen ellerinden tutun ve dikkatini çekecek bir şeye doğru çocuğu yöneltin.

• Çocuğunuz araba tekerleği çevirme, kapak döndürme gibi tuhaf hareketlerde bulunuyorsa uyarmayın. Elindeki nesneyi hemen alıp uygun kullanımını çocuğa gösterin. Örneğin çocuk oyuncak arabanın tekerleğini çevirerek onun dönüşünü izliorsa arabayı alın ve yere koyup sürerek araba sesi çıkartın. Ya da çocuk kavanoz kapağını alıp çeviriyorsa kapağı alıp kavanozun içine bir şeyler koyarak kapağını kapatın. “Bak içine bunları koydum, kapağını kapattım” gibi anlatarak bunları yapın.

• Çocuğunuz marka ezberliyor, bunlara özel ilgi gösteriyorsa öncelikle görmezden gelin. Bu özelliğini övmeyin. Sonrasında nesnenin işlevini vurgulamaya çalışın. Örneğin çocuk buzdolabına bakıp markasını söylüyorsa, bunu duymazdan gelip” bak bu buzdolabı. İçinde yiyecekler var.” deyip buzdolabının içindikileri sayarak çocuğa buzdolabının işlevini açıklayın

• Kedi, köpek, kuzu, inek gibi tanıdık hayvan resimlerini masaya koyarak orta boy bir karton kutuya da ağız şeklinde bir delik açarak çocuktan sesinin taklidini yaptığımız hayvana ilişkin resmi kutudan içeri atmasını isteyerek hayvanları tanımasını sağlayabiliriz.

• Kullanmış olduğumuz çeşitli resim ya da fotoğrafları önce yiyecekler, giyecekler, hayvanlar, eşyalar gibi sınıflara ayırabiliriz. Tüm bu nesneleri isimlendirerek çocuktan isimlendirmesini isteyebiliriz. İki farklı nesne resmini yan yana koyarak, örneğin “hangisi top?” diyerek doğru resmi göstermesini teşvik edebiliriz. Sonrasında daha fazla resim arasından doğru nesneyi gösterme şeklinde çalışmaları genişletebiliriz. Bu çalışmaları ne kadar sık yaparsak öğrenme o kadar hızlı olacaktır. Tabii bunu yaparken çocuğun kapasitesini de göz önünde bulundurmanız gerekir.

Renk Tanıma

• Her rengi tek tek öğretmek gerekir. Birini öğrendikten sonra diğer renge geçilir. Kırmızı, sarı, mavi renkleriyle başlayıp sonrasında ara renklere geçmek uyum olacaktır.

• Kırmızı rengi öğretirken bu renge özgü nesneleri çocuğa gösterin. Bunu gün içinde sık sık tekrarlayın. Örn: “Ahmet bak bu elma. Elma kırmızı. Kırmızı elma” şeklinde kırmızıyı birkaç kez vurgulayın. Tamamen kırmızı olan şeyleri gün içinde çocuğa sürekli göstererek kırmızıyı vurgulayın. Oyunlar içinde kullanarak da rengi pekiştirebilirsiniz.

• Kırmızı ve diğer rengi yan yana koyarak “hangisi kırmızı, kırmızıyı göster” şeklinde yönergeler verin. Çocuk gösteremezse destekle göstermesini sağlayın. Ödüllendirme kullanın. Kırmızıyı gösterin ancak diğer rengin adını

söylemeyin. Çocuk konuşabiliyor ve diğerinin ne renk olduğunu soruyorsa “Bu kırmızı değil” deyin.

• Diğer renklerin öğretimi için de aynı yöntemi kullanın.

Şekil Tanıma

• Renk öğretiminde kullandığımız yöntemi şekiller için de kullanabilirsiniz. Bunun dışında;

Renkli eliş kağıtlarından kestiğimiz şekilleri bir araya getirerek bir takım resimler oluşturabilir ve sonra örneğin kare ve üçgenden bir ev yapabilir ya da daire ve üçgenden bir kafa ve vücut yapıp ince dikdörtgenlerden de kollar ve bacaklar yapabiliriz. Böylece çocuğun şekilleri tanıması pekişir.

Zamir Kullanma

• Çocuğun dikkatini toplayıp onun bir hareketi yapmasını teşvik ettikten sonra (örneğin alkışlayarak ya da zıplayarak) çocuğa “Kim yaptı?” diye sorabilir ve çocuğun “ben yaptım” demesini teşvik edebiliriz. Aynı zamanda çocuğun ağzından “ben” kelimesi çıkarken elini göğsüne götürüp kendisini göstermesini de sağlayabiliriz.

• Çocukla karşılıklı otururken dikkatini sağladıktan sonra, çocuğun vücut bölümü ya da kendi kıyafetlerinden birine dokunmasını isteyebilir, örneğin “kazağına dokun” diyebiliriz. Çocuk kazağa dokunduktan sonra kazağı gösterip “Kimin kazağı?” diye sorarız. Amaç öncelikle çocuğun “benim kazağım” demesini sağlamaktır. Çocuk söyleyemezse siz söyleyerek teşvik edin.

Evet - Hayır Kullanımı

Çocukla yüz yüze otururken çocuğa bir nesne sunup, örneğin top, “Bu top mudur?” diye sorun. Çocuğun “evet, bu top” demesini teşvik edip ödüllendirin. Aynı şekilde çocuğa topu gösterip “Bu elma mıdır?” diye sorup çocuğun “Hayır bu top” yanıtını vermesini teşvik edebilirsiniz.

Var-Yok Kavramı

Çocuğun çevresine karşı farkında lığını arttırmak ve bir şeyin bulunmadığı söylendiğinde öfke nöbetlerini azaltmak için “var-yok” kavramının öğretilmesi çok önemlidir. Bunun için daha önce kullandığınız resimli kartlardan faydalanabilirsiniz. Çocuğun önüne birkaç tane kart koyun. Resimleri tek tek göstererek nesnelerin ismini söyleyin. “Araba var, çiçek var...” gibi. Bundan sonra çocuğa resmi gösterirken bu cümleleri onun söylemesini bekleyin. Sonraki aşamada resimleri gösterirken “Araba var mı? Diye sorup onun cevap vermesine fırsat vermeden yüksek sesle “Var” deyin. Bunu tekrarlayın. Daha sonra kullandığınız kartlarda olmayan bazı nesnelerin ismini söyleyin ve örneğin “uçak var mı?” diye sorun. Yine çocuğun cevap vermesine fırsat vermeden “yok” deyin. Çalışmaları sık sık tekrarlayın. T abii çocuğun bu kavramı öğrenebilmesi için öncelikle nesne tanımalarının gelişmiş olması gerekmektedir

Öfke Nöbetleri ve Saldırganlık

Otistik çocukların öfke nöbetleri ve saldırgan davranışları, genellikle istedikleri bir şey yapılmadığında, kafalarındaki düzen bozulduğunda, kendilerini baskı altında hissettiklerinde, bazen de nedenini yetişkinlerin bilemediği ya da anlamadığı zamanlarda ortaya çıkabilmektedir. Öfke nöbetleri ve saldırganlığın, otistik çocukların çevrelerinde olup biteni anlayamamalarından dolayı yaşadıkları gerilimin bir sonucu olduğuna da inanılmaktadır. Böylesi bir gerilimin çocukların ilişkilerini bozması, çevresindekileri çaresiz bırakması hatta korkutması da kaçınılmazdır. Ayrıca bu davranışlar otistik çocuğun öğrenme yaşantılarını da olumsuz etkileyecektir.

Ne Yapmalı:

- Öfke nöbetine sebep olan etmenler varsa bulunmalı ve mümkünse ortadan kaldırılmalıdır.
- Çocuğun davranışları karşındakileri asla korkutmamalıdır.
- Çocuğun bunu başkalarına zarar vermek için yapmadığı, bunun kendini ifade etme biçimlerinden biri olduğu düşünülmelidir.
- Çocuğa kendini ifade edecek doğru kanallar öğretilmelidir (konuşamayan bir çocuğa, istek ve ihtiyaçlarının resimlerinin olduğu bir defter hazırlanması gibi)
- Öfke nöbeti bitince, 2-3 saniye sessiz kaldıktan sonra çocuğun bu davranışı dikkate alınmalı ve övülmelidir (aferin, şimdi sakın turuyorsun gibi). Yani çocuk öfke nöbeti yaşadığı için cezalandırılmamalı, öfke nöbeti bitince sakinleştiği için ödüllendirilmelidir.

Öfke nöbeti sırasında çocuk kendine ve çevresine zarar veriyorsa:

- Mümkünse çocuk yalıtılmış bir ortama alınmalıdır (etrafta kesici, sivri birşeylerin olmadığı)
- Çocuk yetişkin tarafından kucağa alınmalıdır. Sırtı yetişkinin göğsüne gelecek, kafası yetişkinin çenesinin 10 cm. altında kalacak (eğer kafa atarsa yetişkinin kafasına ve çenesine zarar vermesin), bacakları yetişkinin bacakları arasında kalacak şekilde sımsıkı tutulmalı, sıkıca sarmak yoluyla kontrol edilmelidir.
- Öfke nöbeti ve saldırganlık geçinceye dek, çocuğun enerjisi bitip sakinleşinceye kadar tutmaya devam edilmelidir.
- Bu arada unutulmaması gereken, yetişkinin çocuğa sözel müdahalede bulunmayıp sakin tutumunu sürdürmesidir.

Değiştiremeyeceğiniz davranışları kabul etmeyi deneyin.

Değiştirebileceğinizi düşündüğünüz davranışlar için de yardım isteyin.

T.C. ERCIYES ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HASTANELERİ
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD.

Yayın No : 69

OTİZM

• Genel olarak 3 yaş öncesinde başlayan, kişiler arası iletişimde bozukluk, duyu içeren davranışları anlamama, karşılık verememe ve sosyal sınırlılıklarla giden bir belirtiler grubudur.

• 100 çocuktan 1 inde olduğu tahmin edilmektedir.

• Bu hastalığa sık olarak başka bozukluklarda eşlik etmektedir. Özellikle dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve takıntı bozukluğu, bunların dışında bazı davranışsal sorunlar, öfke nöbetleri, beslenmeyi reddetme, kendine bakım becerilerinde gerilik görülmektedir.

• Eşlik eden başka sorunlar varlığında bu sorunların giderilmesine yönelik ilaç tedavileri uygulanması otizm tedavisi açısından oldukça önemlidir.

• Son yıllarda artarak devam eden çalışmalara rağmen bu hastalığın sebebi tam olarak aydınlatılamamıştır, genetik ve çevresel birçok neden üzerinde durulmaktadır.

• Otizm hastalığına yönelik etkisi kanıtlanmış herhangi bir ilaç tedavisi bulunmamaktadır.

• Etkisi kanıtlanmış en önemli tedavi şekli özel bireysel ve grup eğitimi, kısıtlı olduğu alanlara yönelik sosyal beceri eğitimidir.

• Tüm otistik çocuklar aynı olmadığı gibi tüm çocukların eğitime cevap süreleri ve şekilleri de aynı değildir. Çocukların zeka seviyeleri, eşlik eden hastalıkları, kişilikleri gibi birçok etken ilerleyen süreci belirlemektedir.

• Bireysel ve grup eğitiminin yanı sıra ailenin sosyal açıdan desteği çok önemlidir. Çocuğunu tanıma, hastalık hakkında bilgi edinme, ihtiyaç varsa ilaç tedavisine uyum önemlidir.

• 0-1 yaş arası bulgular:

- Göz teması azdır, gülümseme ve seslenmeye cevabı yetersizdir.
- Kucağa alınınca mutlu olmazlar, taklit etmeye çalışmazlar, yabancılardan rahatsız olmazlar.
- İsmi çağrılınca bakmama önemli bir bulgudur ve gösterilen nesnelerle az ilgilenirler.
- Agulama, heceleme gibi normal dil gelişimi yerine hırlama, boğazdan ses çıkarma tarzında sesler çıkarırlar.

• 2-3 yaş arası bulgular:

- Özellikle konuşma sorunları ailelerin dikkatini çeker. Kelime söyleme, iki kelimelik cümle kurma, söylenenleri algılama konusunda yetersizlik vardır. Bazı çocuklarda önceden kazanılmış becerilerde gerileme olması belirgindir.
- İkili ilişkiler ve sosyal alanda kısıtlılık göze çarpmaya başlar (özellikle yalnızlığı tercih etme, göz temasını uzun sürdürememe, gülümsememe, dokunulmaktan hoşlanmama, anlamsız yüz ifadesi, ismine bakmama, yaşlıtlarına ilgi göstermeme veya az ilgilenme, bay bay yapma öpücük gibi taklide dayalı davranış geliştirememe)

• Tekrarlanan anlamsız hareketler başlar (kanat çırpma, parmak ucunda yürüme, dönme, sallanma, el çırpma gibi amacı olmayan hareketlerdir.)

• **4-5 yaş bulguları:** Bu yaşlarda yaşlıtlarından farklılık belirgindir.

- Donuk yüz ifadesi, insanlarla iletişim kurmada isteksizlik vardır.
- Oyunlarında hayal gücünü kullanma, -mış gibi yapma davranışlarında sorun yaşarlar.
- Normal gelişimde gözlenen karşısındaki kişinin duygularını anlama, kendisini onun yerine koyabilme gibi becerileri gelişmemiştir.

• Konuşmasında bu yaşlarda bir miktar ilerleme gözlenir fakat kısıtlılık sürer (kısa cümleler kurma, söylenenleri tekrar etme, tek düze ses tonu vardır).

• Karşılıklı bir konuşmayı başlatma ve yürütmede kısıtlılık belirgindir.

• Okul çağı bulguları:

- Bu çocuklar değişime karşı direnç gösterirler ve yeni ortamlarda zorlanırlar bu yüzden okul dönemi pek çok zorluğu beraberinde getirir.
- Otistik belirtiler gösteren çocukların tümü aynı davranışları sergilemez. Okul çağında bu çocuklardan bir kısmı hiçbir sosyal iletişime girmez, arkadaşlık kurmaz, duygusal karşılık vermez ve duymuyormuş gibi davranırlar.
- Bir kısım çocuklar aktif olarak ilişki kurmaz fakat karşısından ilgi gördüğünde reddetmeyip yaklaşmasına izin verirler, birinci gruba oranla fonksiyonları daha iyidir.

• İşlevleri açısından daha iyi olan bir kısım çocuk ise aktif olarak ilişki kurar ancak ilişki biçimleri tuhaftır. Sık tekrarlayıcı sorular, tuhaf dokunuşlar, garip vücut duruşları, duygusal karşılık vermede tuhafliklar göze çarpar.

OTİZMLİ ÇOCUĞUNUZA NASIL YARDIM EDEBİLİRSİNİZ?

- Otistik bir çocuk için, tanı aldıktan sonra ilk yapılması gereken, acilen eğitim planının yapılmasıdır. Çünkü eğitim, tedavinin en önemli parçasıdır.
- Çocuk hızlı bir şekilde özel eğitime başlatılmalıdır.
- Çocuğunuzun gittiği özel eğitim merkezinde, bir özel eğitim uzmanı, psikolog veya çocuk gelişimi uzmanından bireysel ve grup eğitimi alıp almadığını kontrol etmeye çalışın.
- Çocuğun gösterdiği gelişmeleri takip edin. Gelişim çocuktan çocuğa değişecektir. Bazı çocuklar daha kolay öğrenebilirler. Bazıları ise çok yavaş ilerleme kaydedebilirler. Sabırlı olmaya ve çocuğunuzu desteklemeye devam edin.
- Çocuğunuza özel eğitim merkezinde öğretilenleri ve yapılan uygulamaları evde devam ettirmeye çalışın. Çocuğun özel eğitime yalnızca haftada 2 kez gittiğini ancak bunun dışında gün boyu sizinle olduğunu unutmayın.
- Çocuğunuzun “Çocuk Psikiyatrisi”ndeki kontrollerini ve eğer kullanıyorsa ilaçlarını aksatmamaya çalışın.
- En önemli şeylerden birisi de kendi beden ve özellikle de ruh sağlığınıza korumaya çalışın. Otistik bir çocuğa sahip olmak gerçekten çok zordur. Ancak çocuğunuzun hayata kazandırılmasında en büyük destek siz olacaksınız.

Siz kötü olursanız çocukta sıkıntıya girecektir. Bu durumda bir psikiyatri uzmanından yardım alabilirsiniz.

- Sabah uyandığınız andan itibaren bir program içinde olun. Çocuğu hiçbir zaman uzun süreli kendi halinde bırakmayın. Sürekli yanında olmaya çalışın.
 - Televizyonu kapatın. Bunun yerine sürekli çocukla konuşun, oyun oynayın. Çocuk televizyon konusunda aşırı ısrarcı olursa gerekirse televizyonun fişini, antenini çekerek açmasına engel olmaya çalışın. Çocuğun ilgisi çekecek bir aktiviteyle dikkatini dağıtmaya çalışın.
 - Gün içinde sürekli çocuğa ismiyle seslenin. Çocuk bakmıyorsa, dikkatini çekecek, ses çıkaran bir nesneyi göz hizanıza getirip sallayın ve çocuğun adını söyleyin. Çocuk sesi duyunca muhtemelen size bakacaktır. Size baktığı sürece nesneyi göz hizanızda tutun ve “Aferin çok güzel baktın” şeklinde sözel olarak ödüllendirin. O an sevdiği bir yiyeekten küçük bir parça vermek de oldukça etkili olacaktır.
 - Bu çalışmayı gün içinde sürekli yapmaya çalışın. Çocukla konuşurken, çocuk size bakarken eğilin ve çocukla boy olarak aynı seviyeye gelmeye çalışın.
 - Çocuğa basit komutları öğretmeye çalışın (Al, ver, gel, tut, vb.). Örneğin: Çocuğa ismiyle seslenin. Size baktıktan sonra “gel” deyin. Yanınıza gelirse “Aferin çok güzel geldin” deyip sevdiği yiyeekten küçük bir parça verin.
 - Çocuk eğer yanınıza gelmezse elinizle gel işareti yaparken “gel” deyin. Yanınıza gelirse yine aynı şekilde ödüllendirin.
 - İşaretle gösterdiğiniz halde de gelmezse, yanına gidin, “gel” diyerek çocuğun elinden tutun ve bulunduğunuz yere getirin. Yine ödüllendirmeyi unutmayın.
 - Denemeler sırasında çocuk ilerledikçe yavaş yavaş yardımlarınızı azaltın. Her seferinde çocuğa ismiyle hitap etmeye dikkat edin.
 - Çocuk bir komutu öğrendikten sonra başka bir komutun öğretim aşamasına geçin.
 - Çocukla gün içinde sık sık oyun oynayın. Sizin oyun için teşviklerinize karşılık vermeyebilir. Sabırlı olmaya çalışın.
 - Oyun oynarken abartılı sesler ve abartılı yüz ifadeleri kullanın. Örneğin arabaları çarpıştırırken yüksek şekilde araba sesi çıkartın ya da top oynarken çocuk topu size atarsa “yaşasın” diye sevincinizi çok belli eden ifadeler kullanın.
 - Basit oyunlarla başlayın.
- ### Top oynama
- “Ahmet bak bu top” (nesneleri sürekli gösterin ve nesnelerin ismini söyleyin).
 - Çocukla karşılıklı oturun. Eşiniz de destek için çocuğun hemen yanına oturabilir.
 - Topu yerden yuvarlayarak çocuğa atın. “Oley” ya da “yaşasın” gibi ifadeler kullanın. Çocuğun da topu size atması için teşvik edin. Eğer çocuk tepki vermezse eşiniz çocuğun ellerinden destekleyerek topu atmasını sağlasın ve yine “Aferin, topu çok güzel attın” diyerek ödüllendirin. Sevdiği yiyeekten küçük bir parça verin.

• Çocuğun dikkatini çekebilmek için topla abartılı hareketler yapın. Topu havaya atıp tutun. Topu havadan çocuğa atın. Eşinizin yardımıyla yakalamasını sağlayın. Ödüllendirmeyi unutmayın.

• Bunlardan başka, basket atma, sektirme gibi topla yapılacak diğer hareket ve oyunları da çocuğa gösterip oynaması için teşvik edin.

Araba Sürme

• Arabayı elinize alın ve çocuğun ismini söyleyerek “bak araba” deyip çocuğa gösterin.

• Arabayı ses çıkararak sürün. Çocuğun da sürmesi için teşvik edin. Yapmıyorsa elinin üzerinden destek vererek sürmesini sağlayın. Yaptığı zaman “Aferin çok güzel sürdün” deyin ve sevdiği yiyeekten bir parça verin.

• Çocuk arabayı eline aldığıda tekerleğini çevirmeye çalışabilir ya da hiç bir şey yapmadan bakabilir. Bu durumda hemen müdahale edip arabayı yere koyarak sürmesi için teşvik edin.

• Siz arabalardan birini sürerken eşiniz de çocuğu eliyle desteklesin ve o da diğer arabayı sürsün. Karşılıklı ses çıkararak arabalara yarış yaptırın ya da çarpıştırın.

Legolarla Oynama

• Küpleri üst üste koyarak kule yapın. Alkışlayın ve çocuğun da küpleri koyması için teşvik edin. Küp koyarsa alkışlayın ve ödüllendirin.

• Küpleri yan yana koyarak tren yapın ve yine çocuğu teşvik edin.

• Üst üste koyduğunuz küpleri abartılı sesler çıkararak elinizle veya topla devirin. Alkışlayın. Mutluluk ifadeleri kullanın.

• Tüm oyunları benzer şekilde geliştirebilirsiniz. Her seferinde ismini söyleme ve göz temasını sağlamaya çalışma önemlidir.

Gün içinde ne yapıyorsanız çocuğu da mümkün olduğu kadar yanınızda tutmaya çalışın. Yaptığınız her şeyi çocuğa anlatın. Elinize aldığınız her nesnenin adını söyleyin.

Örn: Mutfakta yemek yaparken çocuğu da mutfığa götürün. Önüne bir tencere ve kaşık koyup masuscuktan yemek yapıyor, karıştırıyor, tadına bakıyor gibi yapabilirsiniz. Çocuğu da bunu yapması için teşvik edin. Elinden destek sağlayabilirsiniz. Çocuk bundan hoşlanmadıysa ilgisini çeken başka bir şeyle onun yanınızda tutmaya çalışın. “Bak ben ne yapıyorum” diyerek yaptığınız işi ona anlatın (Örn: Ahmet bak elma. Ben elma soyuyorum.).

• Gün içinde sürekli etrafınızdaki nesnelerin ismini söyleyerek konuşun. Çocuk konuşamıyor olsa da algılamasının gelişimi için bu önemlidir.

• Özellikle de söylenişi basit nesnelerin ismini söylerken nesneyi ağzınızın yanında tutun ve nesneyi söylerken ağzınızın aldığı şekli çocuğun görmesini sağlayın. Bu, dil gelişimi açısından önemlidir.

• Konuşamayan çocuklarda öncelikli olarak çeşitli nefes kontrolü ve ağız hareketleri egzersizleri yapabilirsiniz. Balon üfleme, kağıda dökülen pudrayı üfleme, rüzgar gülünü üfleme, elde tutulan kağıt mendile üfleme, mum söndürme, ağız kenarındaki balı yalama, mimikleri taklit etme, sakız çiğneme, dondurma yalama, çiçek kolonya koklama, pipetle içecek içme gibi örnekler çoğaltılarak çalışılabilir.

• Ağızla ilgili egzersizlerin ayna karşısında yapılması faydalı olacaktır.

• Henüz konuşmayan bir çocukta bu egzersiz aşamalarından sonra dil gelişimi için faydalı olabilecek en önemli çalışmalardan biri “Hayvan Sesleri” dir. Bunun için hayvan sesleri çıkaran oyuncak ve hayvan resimleri olan kitaplardan faydalanabilirsiniz.

• Öncelikle daha basit seslerden başlayın.

Örn: “Ahmet bak köpek. Köpek hav hav diyor” deyip sese vurgu yaparak sesi birkaç kez tekrarlayın.Köpek, kuş, kedi, kuzu, inek sesi gibi kolay seslerden başlamanız daha uygun olacaktır.

• Her seferinde hem hayvanı gösterin hem sesini çıkartın. Ağzınıza dikkat etmesini teşvik edin.Çocuk bir sesi çıkarmayı başardıktan sonra diğer sese geçin.

• Bazen çocuk haftalarca seslere tepki vermeyebilir. Bu durumda tek bir hayvan sesinde kalmayın, diğer sesleri de çıkararak çocuğun dikkatini çekmeye çalışın.

• Günlük oyunlarınız içinde “Ali babanın çiftliği” şarkısını da söyleyerek çocuğun bu seslere daha fazla dikkat etmesini sağlayabilirsiniz.

• Çocukla gün içinde hayali oyunlar da oynamaya çalışın.

Örn: Mahsusçuktan yemek yeme, ses çıkararak mahsusçuktan boş bardaktan çay içme, oyuncak bebeğe mama yedirme, kalem alıp telefonmuş gibi konuşma, çocuğunuza ayağınıza bindirip “dıgdık” diye ses çıkararak zıplatma, kumandayı ses çıkararak araba gibi sürme, vb.

• Konuşmanın ilk aşamalarından biri olarak yüz organlarını tanıma çalışması da yapabilirsiniz. Çocuğa “burnun nerde?” diye sorun. Çocuk karşılık vermezse elinizle kendi burnunuzu gösterin, sonra elini tutarak onun burnuna dokunun, “bak işte burun” deyin ve alkışlayın. Bu çalışmayı sık sık tekrar edin.Çocuk yüz organlarından birini öğrendikten sonra diğerine geçin. Çocuk öğrenmeye devam ederse çalışmayı vücudumuzun diğer bölümleri için de uygulayabilirsiniz.

• Çocuğun tekrar etmesini istediğimiz bir kelime söyledikten sonra çocuğun söylemesi için yeterince beklememiz gerekir. Bazı çocuklar geç tepki verebilirler. Yeterince bekledikten sonra çocuk tepki vermezse siz kelimeyi tekrarlayın.

• Çocukların kelime kullanımını arttırmak için mümkün olduğunca çok kelime tanımaları gerekmektedir. Çocukların motivasyon eksikliği ve çabuk sıkılmaları nedeniyle eğlenceli faaliyetlerle isim hazneleri geliştirilebilir.